

Právo dôstojne odísť

Autor: Ľudmila Grodovská, Rubrika: Aktuality

<http://www.slovenka.sk/index.php?id=blog&no=2968>

Nevyliečiteľne chorá a neznesiteľne trpiaca Chantal Sébireová sa rozhodla dobrovoľne zomrieť. Keď súd zamietol jej žiadosť o povolenie eutanázie, zomrela po užití vysokej dávky sedatív. Jej prípad nedávno oživil vo Francúzsku, ale aj v iných krajinách diskusie o legalizácii eutanázie. U nás sa o tomto citlivom probléme hovorí zatiaľ potichu...

Vcelej svojej histórii nedospelo ľudstvo k jednoznačnému názoru na to, či má človek právo ukončiť život - svoj či iného - keď je utrpenie neznesiteľné. No nebude asi náhoda, že diskusie na túto tému iniciujú väčšinou lekári či ťažko chorí ľudia a ich príbuzní – tí, ktorí majú s utrpením osobnú skúsenosť.

Poslanec českého parlamentu Boris Šťastný, ktorý vlani začal u našich západných susedov verejnú diskusiu o legalizácii eutanázie, je tiež pôvodným povolaním lekár. Aj on si uvedomuje, že problém je veľmi citlivý a môže trvať aj niekoľko rokov, kým sa nájde prijateľný konsenzus.

Táto téma fascinuje spisovateľov aj filmových tvorcov – témou oscarového filmu Volanie mora z roku 2005 bol skutočný príbeh Ramona Sampedra, bývalého námorníka, ktorý si pri skoku do vody poranil miechu a po celý zvyšok života dokázal hýbať iba hlavou. O právo na dobrovoľnú smrť bojoval tridsať rokov.

Eutanáziu zásadne odmietajú všetky veľké cirkvi, ktoré ju považujú za vraždu. Na pomerne konzervatívnom a prevažne katolíckom Slovensku sa oficiálne o eutanázii zatiaľ nediskutuje. Viaceré európske štáty sa však nachádzajú v štádiu hľadania spôsobu, ako legislatívne ošetriť dôstojný odchod zo života.

Obavy zo zneužitia

V diskusiách nejde len o zásadný súhlas či nesúhlas. Problém je veľmi zložitý, má mnoho aspektov – etických, medicínskych, náboženských. Aj ľudia, ktorí by sa k povoleniu eutanázie v istých prípadoch prikláňali, vyslovujú obavy z možného zneužitia.

Má právo niekto iný rozhodovať za nevládneho človeka, ktorý nie je schopný sám vyjadriť svoju vôľu? Nedá sa to zneužiť – napríklad v prípade starých ľudí, ktorých sa chce rodina zbaviť s vidinou dedičstva? Čo ak existuje čo len iskierka nádeje na uzdravenie? Môže požiadať o ukončenie života aj človek, ktorý je len unavený životom a nevidí jeho zmysel? Kde by mali byť hranice toho, čo človek môže a nesmie?

Aj medzi odborníkmi sa rozchádzajú názory na to, čo je nevyhnutná liečba a čo je už nadštandard, ktorý len umelo predlžuje život a utrpenie pacienta. Rovnako možno diskutovať o tom, či (a za akých okolností) je odmietnutie liečby právom pacienta a kedy možno hovoriť o pasívnej eutanázii zo strany lekára.

Minulý rok Vatikán priznal, že pápež Ján Pavol II. tri dni pred svojou smrťou 2. apríla 2005 odmietol hospitalizáciu a intenzívnu liečbu. Keď dostal od lekárov jednoznačne zápornú odpoveď na otázku, či ďalšia terapia môže ešte zlepšiť jeho stav, rozhodol sa prijať Božiu vôľu.

Ján Pavol II. bol zásadným odporcom eutanázie, ale vo svojej encyklike *Evanjelium života* vysvetľoval, že odmietnutie ďalšej úpornej liečby, keď nie je nádej na uzdravenie, nie je to isté ako pasívna eutanázia.

Odlíšné zákony

Eutanázia je zatiaľ legálna len v štáte Oregon v USA, v Holandsku, Belgicku, vo Švajčiarsku a Albánsku. V každej krajine sú však zákony odlišné, podmienky pre povolenie eutanázie si každá krajina určuje inak.

Napríklad v Belgicku musí byť pacient dospelý a pri vedomí dobrovoľne a opakovane požiadať o eutanáziu. Z lekárskeho hľadiska musí byť v bezvýchodiskovej situácii a trvalo a neznesiteľne fyzicky alebo psychicky trpieť.

Belgický zákon umožňuje požiadať o asistovanú smrť aj nevyliciteľne chorým pacientom, ktorým v dohľadnom čase nehrozí smrť, ako aj ľuďom s trvalými psychickými poruchami. V Holandsku môžu o eutanáziu požiadať už deti od dvanásť rokov, ale i ľudia starí, unavení životom.

Vo verejnosti sa šepká o tom, že pasívna eutanázia sa v nemocniciach potichu deje všade. (U nás sa to zvykne ironicky hovoriť v súvislosti so stavom nášho zdravotníctva...) Z času na čas prepukne vo svete aféra, keď sa lekár či zdravotná sestra priznajú, že na požiadanie trpiaceho pacienta urýchlili jeho odchod. Legalizácii eutanázie sa napriek tomu väčšina krajín bráni. No dnes, keď ju v niektorých štátoch zákon umožňuje, ukazuje sa, že ľudia, ktorí sa pevne rozhodnú ukončiť svoj život, neváhajú za smrtiacou dávkou vycestovať aj do zahraničia. Nedávno takto vo Švajčiarsku zomrela francúzska herečka Maia Simonová. Mala rakovinu a chcela seba aj okolie ušetriť bolesti a vleklej agónie. V rozhovore pre rozhlas pred svojou smrťou hovorila v súvislosti s postojom k eutanázii vo Francúzsku o pokrytectve a tvrdila, že každý by mal mať právo na dôstojnú smrť.

Maia Simonová sa rozhodla pre asistovanú samovraždu, ktorá je vo Švajčiarsku povolená. Aj tu však zákon zakazuje vykonávať tento akt so zisťovacími úmyslami a za účelom zisku. Práve toto sa podľa všetkého dialo na zürišskej klinike Dignitas, o ktorú sa v lete minulého roka zaujímala aj polícia. V tomto zariadení už ukončili život stovky ľudí, medzi nimi aj mnoho cudzincov.

Neopúšťajme našich blízkych

Geriatricke MUDr. Nad'a Dušeková sa počas svojej praxe stretla s mnohými starými, ťažko chorými a nevládnymi ľuďmi. „Nikdy ma nikto otvorene nepožiadala o aktívne ukončenie života. Nanajvýš som si vypočula povzdych, že najlepšie by bolo, keby sa to trápenie už skončilo,“ hovorí. „Človek túži odísť zo sveta, keď trpí neznesiteľnými bolesťami a cíti, že je na obtiaž sebe aj okoliu. Povinnosťou okolia chorého človeka je zmierňovať jeho utrpenie. Mala by sa na tom podieľať rodina, zdravotníctvo, lekárska veda. Ak však niektorá zložka zlyháva – najčastejšie ide o nezáujem - pacient trpí, upadá do depresie a nechce ďalej žiť...“ Aj primárka oddelenia paliatívnej starostlivosti Národného onkologického ústavu MUDr. Kristína Križanová má podobný názor. „Každému nevyliciteľne chorému a zomierajúcemu pacientovi treba zabezpečiť takú paliatívnu starostlivosť, aby o aktívne zabitie nemusel žiadať. Neopustiť ho. Medicína dokáže zmierniť utrpenie liečbou bolesti, psychologickou podporou a v prípade neznesiteľného utrpenia a pocitu straty ľudskej dôstojnosti možno podávať aj paliatívnu sedatívnu liečbu, aby pacient netrpel. Nejde o zabitie podaním smrtiacej látky, ale o podávanie liekov, pri ktorých pacient viac-menej hlboko spí, nemá bolesti a pok-

račuje sa pritom, ak súhlasí, aj s podávaním jedla a tekutín,“ vysvetľuje lekárka. Je však presvedčená, že bez primeraných finančných zdrojov sa nemôže ani paliatívna medicína dostatočne rozvíjať. Je potrebná aj sociálna podpora: napríklad umožniť platené voľno rodinnému príslušníkovi, ktorý sa doma stará o svojho zomierajúceho životného partnera, rodiča alebo dieťa, vytvárať mobilné hospicové tímy na riešenie problémov zomierajúcich v domácnosti, oddelenia paliatívnej medicíny v nemocniciach, hospice na starostlivosť o tých, ktorí nemajú dobré sociálne zázemie a vyžadujú si trvalú ošetrovateľskú a lekársku starostlivosť.

„Viete, diskusia o aktívnej eutanázii sa vedie aj u nás, aj na medicínskych fórach,“ priznáva MUDr. Križanová. „No v krajinách, kde uzákonili aktívnu eutanáziu na žiadosť pacienta, to paradoxne viedlo k rýchlejšiemu rozvoju paliatívnej starostlivosti. Skutočne si myslím, že tak ako je veľmi málo chorých, ktorí v prípade nevyliciteľného ochorenia v beznádeji vyskočia z okna a spáchajú samovraždu – a stalo sa to aj našim pacientom – tak je aj veľmi málo tých, ktorí výslovne žiadajú o zabitie. Ak to vyslovia, je to žiadosť, aby sme ich my zdravotníci, ale aj ich blízki v utrpení neopustili, aby sme im pomáhali žiť aj s ochorením. Aby sme ich ubezpečili, že budeme liečiť ich bolesti všetkými dostupnými prostriedkami a ak budú ich ťažkosti napriek tomu neznesiteľné, nájdeme východisko. Doktorka Križanová je presvedčená, že dobrá paliatívna starostlivosť zomieranie chorého neurýchli, ale urobí ľudsky akceptovateľným.

Rozhodli za ňu iní

Ešte v čase, keď bola zdravá, sa vyjadrila, že by nikdy nechcela len vegetovať – žiť bez toho, aby sa mohla hýbať, jesť, komunikovať. Týmto argumentoval bývalý manžel Terri Schiavovej, keď žiadal súd o povolenie nechať ju zomrieť. Terri žila pätnásť rokov v trvalo vegetatívnom stave, do ktorého upadla po zástave srdca a prerušilo sa okysličovanie jej mozgu.

Bývalý manžel sedem rokov bojoval nielen so súdmi, ale i s Terrinými rodičmi, ktorí nechceli súhlasiť s odpojením dcéry od prístrojov. Ich spor a rozhodnutia súdov sledovali celé Spojené štáty americké. Vyjadrovali sa politici, zasadal kvôli tomu Kongres USA. Rozhodnutie súdu, ktorý vyhovel žiadosti exmanžela, kritizoval aj pápež Ján Pavol II.

Štyridsaťjedenročná Terri Schiavová zomrela 30. marca 2005, trinásť dní po tom, ako ju na základe rozhodnutia súdu odpojili od vyživovacej trubice.

Jej prípad bol nielen v USA, ale na celom svete podnetom k diskusiám o eutanázii. Časť verejnosti sa prikláňala na stranu bývalého manžela, druhý tábor podporoval Terriných rodičov, ktorí stále dúfali, že jej stav sa ešte zmení a tvrdili, že ich dcéra reaguje na niektoré podnety. A vyslovili aj pochybnosti o zaťovej nezištnosti: práve on mal byť Terriným dedičom... Súd rozhodol na základe jeho žiadosti, v ktorej sa odvolával na dávne Terrino vyjadrenie. Svoje želanie ochrnutá žena vysloviť už nedokázala. Rozhodli za ňu iní – v presvedčení, že ona sama by to tak chcela.

Prípad Welby

Bývalý básnik, maliar, politický aktivista a internetový bloger, Talian Piergiorgio Welby trpel od svojich sedemnástich rokov muskulárnou dystrofiou. Jeho stav sa postupne zhoršoval, zostal pripútaný na lôžko a posledných desať rokov dýchal len s pomocou respirátora. Ku koncu už nemohol ani rozprávať a prijímal iba umelú výživu. Jeho spojením so svetom bol počítač. Kým ešte ovládal prsty na rukách, vyjadroval svoje názory na internete. Stal sa

členom radikálnej strany a v roku 2002 verejne vyslovil požiadavku umožniť pacientom v konečnom štádiu choroby ukončiť svoj život. V apríli 2006 sa jeho stav zhoršil natoľko, že prstami už nedokázal používať myš počítača. Vtedy sa rozhodol verejne požiadať o právo zomrieť. Otvoreným listom sa obrátil na prezidenta Giorgia Napolitana. „Som zajatcom vo vlastnom tele... Môj život už nie je životom,“ písal.

Na Welbyho strane stála radikálna strana, ktorá sa už niekoľko rokov usilovala o legalizovanie eutanázie. Nesúhlas vyjadrovali konzervatívni politici a katolícka cirkev. Súd dokonca požiadal o rozriešenie problému parlament.

Na základe výroku expertov, že Welbemu nehrozí náhla smrť a mal by byť preto pomocou prístrojov udržiavaný pri živote, bola jeho žiadosť zamietnutá. Na druhý deň po vynesení verdiktu – 20. decembra 2006 - šesťdesiatročný Piergiorgio Welby náhle zomrel. Jeho želanie ukončiť život na prístrojoch vyplnil lekár – anesteziológ Mario Riccio, ktorý mu podal dávku sedatív a potom odpojil respirátor. Welby zomrel behom štyridsiatich minút pri piesňach Boba Dylana.

Lekár, ktorému by za vykonanie eutanázie malo hroziť pätnásťročné väzenie, tvrdí, že neporušil zákon. Podľa jeho názoru nešlo o eutanáziu, ale o vyhovenie žiadosti pacienta na odmietnutie liečby, ktoré mu zaručuje talianska ústava.